

СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН АУДИТ

Сэлэнгэ аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын 2022 оны санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитын тайлан

Аудитын код: СЭА-2023/257-НА-СТА-ТШЗ

Цахим хуудас: www.selenge@audit.gov.mn	Дарга, тэргүүлэх аудитор: Ч.Энхтуяа
Сүхбаатар сум	Утас: 7036-3040 Цахим хаяг: enkhtuyach@audit.gov.mn
2023 он	Аудитын менежер: Б.Батмөнх Утас: 7036-3036 Цахим хаяг: batmunkhb@audit.gov.mn
	Аудитор: Б.Наранцэцэг Утас: 7036-2442 Цахим хаяг: narantsetsegba@audit.gov.mn

Энэхүү аудитын тайлантай холбоотой нэмэлт мэдээллийг дээрх хаягаар авна уу.

Агуулга

---

1. Аудитын дүгнэлт	4-5
2. Аудит хийсэн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэл	6-13
3. Санхүүгийн тайлангийн тодруулга	14-18
3.1 Байгууллага, түүний үйл ажиллагаа	14
3.2 Байгууллагын гадаад, дотоод орчин	14
3.3 Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал	15
3.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлого, толилуулгад гарсан өөрчлөлт	15
3.5 Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл, нэмэлт төсөв	16-18
4. Аудитын тайлан	18-20
4.1 Ерөнхий зүйл	17
4.2 Материаллаг байдал	17
4.3 Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилт	18
4.4 Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал	18
4.5 Завсрын аудитын үр дүн, өмнөх зөвлөмжийн хэрэгжилт	20
4.6 Дараагийн аудитаар анхаарах асуудал	21
5. Аудитын илрүүлэлт	21-23
6. Аудитаар илэрсэн буруу илэрхийллийн нэгтгэл	24-25

Товчилсон үгийн жагсаалт

АДБОУС	Аудитын Дээд Байгууллагын Олон Улсын Стандарт
ЗДТГ	Засаг даргын Тамгын газар
МУЕА	Монгол Улсын ерөнхий аудитор
НБББББ	Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичиг
НДШ	Нийгмийн даатгалын шимтгэл
ОНӨААТҮГ	Орон нутгийн өмчит аж ахуйн тооцоот үйлдвэрийн газар
ХААДС	Хөдөө аж ахуйг дэмжих сан
ХХК	Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани
ХХААХҮ	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэр
ХХААХҮЯ	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам
ТӨБЗГ	Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газар

СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ХҮНС, ХӨДӨӨ
АЖ АХУЙН ГАЗРЫН ДАРГА
Б.МӨНХТӨР ТАНАА

2023.02.18 № САА 2023/257 НАСТА -243
танай _____-ны № _____-т

Өөрчлөлтгүй дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1, 8 дугаар зүйлийн 8.1, Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.9.1-д заасны дагуу Сэлэнгэ аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн байдал, санхүүгийн үр дүн, цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлт, мөнгөн гүйлгээний тайлан, тодруулгууд болон төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийлээ.

Сэлэнгэ аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартад нийцүүлэн бүх материаллаг зүйлсийн хувьд үнэн зөв толилуулсан байна.

Дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага аудит хийхдээ Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт, түүнд нийцүүлэн Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын баталсан журам, зааврын дагуу гүйцэтгэж, аудит хийгдэх байгууллагаас хараат бус, аудиторын ёс зүйн үүрэг хариуцлагыг биелүүлж ажилласан. Бидний цуглуулсан хангалттай бөгөөд зохистой аудитын нотолгоо нь дүгнэлт өгөх үндэслэл болно.

Асуудлыг онцолсон хэсэг

Сэлэнгэ аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын 2022 оны үйл ажиллагаанд зарцуулахаар төлөвлөсөн санхүүжилтийг бүрэн төвлөрүүлж, төсвийн гүйцэтгэл 98.9 хувьтай тайлагнагдсан бөгөөд цалин хөлс, нэмэгдэл урамшуулал болон НДШ-ийн зардал, бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээний төлбөр, хураамжийн зардлыг тус тус хэмнэснээс голлон шалтгаалж, батлагдсан төсвийг 1.1 хувиар хэмнэсэн байна.

Тус газрын үндсэн санхүүжилтийн дансанд ХХААХҮЯ-аас үржлийн малд үзлэг, ангилалт хийх, ашиг шимийн үзүүлэлтийг тогтоох, цөм сүрэг бүрдүүлэх,

баталгаажуулах зэрэг ажлыг зохион байгуулахад зориулан 286,077.0 мянган төгрөгийн санхүүжилт олгосныг зориулалтын дагуу зарцуулсан байна.

Аудитын гол асуудал

Сэлэнгэ аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын 2022 оны нийт төсвийн зарцуулалт, ажил гүйлгээний 40.9 хувийг цалин хөлс, нэмэгдэл урамшуулал болон ажил олгогчоос төлөх НДШ-ийн, 48.7 хувийг бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр хураамжийн зардал тус тус эзэлж байна.

Бусад асуудлын хэсэг

Санхүүгийн тайланд толилуулж, тодруулснаас бусад аудиторын шийдлээр онцлох асуудал байхгүй болно.

Санхүүгийн тайланд төсвийн захирагчийн хүлээх үүрэг, хариуцлага

Төсвийн захирагч санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын дагуу үнэн зөв бэлтгэж толилуулах үүрэгтэй.

Санхүүгийн тайланг залилан эсвэл алдааны улмаас үүсэх материаллаг буруу илэрхийлэлгүй бэлтгэхэд шаардлагатай гэж үзсэн дотоод хяналтыг тодорхойлж, хэрэгжүүлэх үүрэг хариуцлага хүлээнэ.

Төрийн аудитын байгууллагын үүрэг, хариуцлага

Төрийн аудитын байгууллага залилан эсвэл алдааны улмаас үүсэх материаллаг буруу илэрхийллээс санхүүгийн тайлан бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаажуулалт олж авах, дүгнэлт, зөвлөмж бүхий аудитын тайлан гаргах зорилготой.

Үндэслэлтэй баталгаажуулалт нь дээд түвшнийх боловч үнэмлэхүй түвшний баталгаажуулалт биш бөгөөд АДБОУС-ын дагуу хийсэн аудитаар бүх материаллаг буруу илэрхийлэл бүрийг илрүүлнэ гэсэн баталгаа болохгүй юм.

Буруу илэрхийлэл нь залилан эсвэл алдаанаас үүсэж болох бөгөөд дангаараа эсвэл нийлээд уг санхүүгийн тайланд үндэслэн гарах хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх үндэслэлтэй байвал материаллаг гэж үздэг.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

2. АУДИТ ХИЙСЭН САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАН, ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ

2.1 Аудит хийсэн санхүүгийн байдлын тайлан

Код	Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл /төгрөгөөр/
1	ЭРГЭЛТИЙН ХӨРӨНГИЙН ДҮН	53,432,371.12	36,275,948.37
31	МӨНГӨН ХӨРӨНГӨ	28	0
31200	Банкинд байгаа бэлэн мөнгө	28	0
31210	Төгрөг	28	0
31213	Арилжааны банк дахь харилцах	28	0
33	АВЛАГА	15,691,554.39	26,118,494.39
33500	Бусад авлага	15,691,554.39	26,118,494.39
33510	Байгууллагаас авах авлага	15,691,554.39	26,118,494.39
34	УРЬДЧИЛГАА	7,200,000.00	0
34600	Урьдчилж гарсан зардал	7,200,000.00	0
35	БАРАА МАТЕРИАЛ	30,540,788.73	10,157,453.98
35100	Түүхий эд материал	4,220,788.73	6,764,553.98
35110	Тусгай зориулалттай материал	4,220,788.73	6,764,553.98
35400	Хангамжийн материал	2,520,000.00	3,392,900.00
35410	Бичиг хэргийн материал	0	126,000.00
35420	Аж ахуйн материал	416,000.00	546,000.00
35470	Бусад хангамжийн материал	2,104,000.00	2,720,900.00
35600	Мал амьтад	23,800,000.00	0
2	ЭРГЭЛТИЙН БУС ХӨРӨНГИЙН ДҮН	308,375,394.67	241,058,839.57
39	ҮНДСЭН ХӨРӨНГӨ	308,375,394.67	241,058,839.57
39200	Биет хөрөнгө	302,224,061.35	235,774,172.89
39201	Барилга, байгууламж, орон сууц	116,789,480.96	116,789,480.96
39202	Хуримтлагдсан элэгдэл	-18,646,348.16	-23,387,306.24
39203	Авто-тээврийн хэрэгсэл	173,150,000.00	173,150,000.00
39204	Хуримтлагдсан элэгдэл	-142,341,666.76	-150,833,333.44
39205	Машин тоног төхөөрөмж(компьютер)	156,693,172.76	172,967,572.76
39206	Хуримтлагдсан элэгдэл	-81,964,011.46	-112,323,338.92
39207	Тавилга, аж ахуйн эд хогшил	26,881,976.75	26,881,976.75
39208	Хуримтлагдсан элэгдэл	-15,987,505.97	-18,851,305.01
39214	Бусад үндсэн хөрөнгө	108,805,609.93	108,805,609.93
39215	Хуримтлагдсан элэгдэл	-21,156,646.70	-57,425,183.90
39300	Биет бус хөрөнгө	6,151,333.32	5,284,666.68
39301	Програм хангамж	6,800,000.00	6,800,000.00
39302	Хуримтлагдсан элэгдэл	-5,616,666.68	-6,483,333.32
39303	Бусад биет бус хөрөнгө	4,968,000.00	4,968,000.00
3	НИЙТ ХӨРӨНГИЙН ДҮН III=I+II	361,807,765.79	277,334,787.94
4	НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР	15,691,582.39	17,765,584.39
41	БОГИНО ХУГАЦААТ ӨР ТӨЛБӨР	15,691,582.39	17,765,584.39
41300	Өглөг	15,691,582.39	17,765,584.39
41320	Бараа үйлчилгээний зардлын өглөг	0	2,074,002.00
41360	Бусад өглөг	15,691,582.39	15,691,582.39
41361	Байгууллагад төлөх өглөг	15,691,582.39	15,691,582.39
5	ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН	346,116,183.40	259,569,203.55
51	Засгийн газрын хувь оролцоо	346,116,183.40	259,569,203.55
51100	Засгийн газрын оруулсан капитал	806,717,089.41	806,717,089.41
511001	Улсын төсвийн оруулсан хөрөнгө	806,717,089.41	806,717,089.41
51200	Хуримтлагдсан үр дүн	-546,027,474.29	-632,574,454.14
51210	Өмнөх үеийн үр дүн	-612,679,589.89	-546,027,474.29

51220	Тайлант үеийн үр дүн	66,652,115.60	-86,546,979.85
51300	Хөрөнгийн дахин үнэлгээний зөрүү	85,426,568.28	85,426,568.28
6	ӨР ТӨЛБӨР, ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН VI=IV+V	361,807,765.79	277,334,787.94

2.2 Аудит хийсэн санхүүгийн үр дүнгийн тайлан

		/төгрөгөөр/	
Код	Үзүүлэлт	ӨМНӨХ ОН	ТАЙЛАНТ ОН
I	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ОРЛОГЫН ДҮН (I)	535,244,958.63	885,486,865.25
12	ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО	109,110,138.63	215,113,665.25
120	Нийтлэг татварын бус орлого	109,110,138.63	215,113,665.25
120004	Төсөв байгууллагын өөрийн орлого	0	210,000.00
1200042	Туслах үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	0	210,000.00
120017	Үнэ төлбөргүй хүлээн авсан орлого - Үндсэн хөрөнгө	109,005,609.93	16,274,400.00
120018	Үнэ төлбөргүй хүлээн авсан орлого - Бараа материал	104,528.70	198,629,265.25
13	ТУСЛАМЖ, САНХҮҮЖИЛТИЙН ОРЛОГО	426,134,820.00	670,373,200.00
1310	Улсын төвлөрсөн төсвөөс	416,129,800.00	652,772,500.00
131001	Урсгал үйл ажиллагааны санхүүжилт	385,129,800.00	652,772,500.00
131005	Хөрөнгийн санхүүжилт	31,000,000.00	0
1311	Нэмэлт санхүүжилтийн орлого	10,005,020.00	17,600,700.00
131103	ЗГНХ,ЗДНХөрөнгө,түүнтэй адилтгах ангилагдаагүй нөөц хөрөнгөөс тухайн төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	10,005,020.00	4,300,700.00
131104	Дээд шатны төсвийн захирагчийн төсөвт тусгагдсан төсвөөс доод шатны төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	0	13,300,000.00
II	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЗАРДЛЫН ДҮН	468,592,843.03	835,614,125.10
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	468,592,843.03	835,614,125.10
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	464,360,540.31	786,908,321.87
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	229,821,336.13	237,507,174.36
210101	Үндсэн цалин	184,628,224.10	177,033,509.73
210102	Нэмэгдэл	38,302,112.03	36,299,831.63
210103	Унаа хоолны хөнгөлөлт	6,891,000.00	6,177,000.00
210104	Урамшуулал	0	17,996,833.00
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	29,792,336.26	29,961,979.74
210201	Тэтгэврийн даатгал	21,210,682.31	21,176,300.12
210202	Тэтгэмжийн даатгал	2,316,100.00	2,428,760.10
210203	ҮОМШӨ-ний даатгал	1,836,204.89	1,882,528.14
210204	Ажилгүйдлийн даатгал	402,668.20	406,762.88
210205	Эрүүл мэндийн даатгал	4,026,680.86	4,067,628.50
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	12,956,163.69	18,066,201.61
210301	Гэрэл, цахилгаан	1,198,907.69	1,445,216.61
210302	Түлш, халаалт	9,982,186.00	14,969,065.00
210303	Цэвэр, бохир ус	1,775,070.00	1,651,920.00
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	41,621,501.06	25,365,706.06
210401	Бичиг хэрэг	3,501,638.70	1,427,750.00
210402	Тээвэр, шатахуун	22,576,600.00	18,418,587.00
210403	Шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөр	2,661,779.20	1,884,569.06
210406	Бага үнэтэй, түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлс	793,984.50	3,634,800.00
210408	Бараа материал акталсны зардал	12,087,498.66	0
2105	Нормативт зардал	1,671,427.50	0

210502	Хоол, хүнс	1,671,427.50	0
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	10,691,200.00	0
210604	Урсгал засвар	10,691,200.00	0
2107	Томилолт, зочны зардал	8,262,300.00	7,894,500.00
210702	Дотоод албан томилолт	8,262,300.00	7,894,500.00
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	42,012,284.00	321,850,355.00
210801	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж	31,883,400.00	308,498,550.00
210803	Даатгалын үйлчилгээ	5,769,206.00	5,165,005.00
210804	Тээврийн хэрэгслийн татвар	333,500.00	272,100.00
210805	Тээврийн хэрэгслийн оношилгоо	132,000.00	121,000.00
210806	Мэдээлэл, технологийн үйлчилгээ	3,600,000.00	7,740,000.00
210807	Газрын төлбөр	294,178.00	53,700.00
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	87,531,991.67	146,262,405.10
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	20,305,616.00	62,671,450.00
210903	Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл, хорогдол	67,226,375.67	83,590,955.10
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	4,232,302.72	48,705,803.23
2132	Бусад урсгал шилжүүлэг	1,586,400.00	17,755,200.00
213207	Тэтгэвэрт гарахад олгох нэг удаагийн мөнгөн тэтгэмж	0	17,355,200.00
213209	Нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшуулал	1,586,400.00	400,000.00
2133	Улсын төсвөөс олгосон санхүүжилт, шилжүүлэг	2,645,902.72	30,950,603.23
213303	Төвлөрүүлэх шилжүүлэг	2,645,902.72	7,272,613.23
213305	Нэмэлт санхүүжилт төвлөрүүлэх шилжүүлэг	0	23,677,990.00
III	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ҮР ДҮН (III)=(I)-(II)	66,652,115.60	49,872,740.15
V	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БУС ЗАРДЛЫН ДҮН	0	136,419,720.00
225005	Үнэ төлбөргүй гарсан зардал	0	136,419,720.00
VI	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ НИЙТ ҮР ДҮН (VI)=(III)+(IV)-(V)	66,652,115.60	-86,546,979.85

2.3 Аудит хийсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан

/төгрөгөөр/

Код	Үзүүлэлт	ӨМНӨХ ОН	ТАЙЛАНТ ОН
I	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ОРЛОГЫН ДҮН (I)	400,074,368.00	694,261,190.00
12	ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО	28	210,000.00
120	Нийтлэг татварын бус орлого	28	210,000.00
120004	Төсөв байгууллагын өөрийн орлого	28	210,000.00
1200042	Туслах үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	28	210,000.00
13	ТУСЛАМЖ, САНХҮҮЖИЛТИЙН ОРЛОГО	400,074,340.00	694,051,190.00
1310	Улсын төвлөрсөн төсвөөс	385,129,800.00	652,772,500.00
131001	Урсгал үйл ажиллагааны санхүүжилт	385,129,800.00	652,772,500.00
1311	Нэмэлт санхүүжилтийн орлого	14,944,540.00	41,278,690.00
131103	ЗГНХ,ЗДНХөрөнгө,түүнтэй адилтгах ангилагдаагүй нөөц хөрөнгөөс тухайн төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	14,944,540.00	4,300,700.00
131104	Дээд шатны төсвийн захирагчийн төсөвт тусгагдсан төсвөөс доод шатны төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	0	13,300,000.00
131105	Төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон нэмэлт орлого	0	23,677,990.00
II	НИЙТ ЗАРЛАГА ба ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	397,374,440.00	694,261,218.00
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	397,374,440.00	694,261,218.00
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	393,142,137.28	645,555,414.77
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	229,821,336.13	237,592,974.36
210101	Үндсэн цалин	184,628,224.10	177,033,509.73
210102	Нэмэгдэл	38,302,112.03	36,299,831.63
210103	Унаа хоолны хөнгөлөлт	6,891,000.00	6,262,800.00
210104	Урамшуулал	0	17,996,833.00
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	29,792,336.26	29,961,979.74
210201	Тэтгэврийн даатгал	21,210,682.31	21,176,300.12
210202	Тэтгэмжийн даатгал	2,316,100.00	2,428,760.10
210203	ҮОМШӨ-ний даатгал	1,836,204.89	1,882,528.14
210204	Ажилгүйдлийн даатгал	740,546.07	406,762.88
210205	Эрүүл мэндийн даатгал	3,688,802.99	4,067,628.50
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	12,956,163.69	15,906,399.61
210301	Гэрэл, цахилгаан	1,198,907.69	1,445,216.61
210302	Түлш, халаалт	9,982,186.00	12,895,063.00
210303	Цэвэр, бохир ус	1,775,070.00	1,566,120.00
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	30,064,977.20	25,931,606.06
210401	Бичиг хэрэг	3,412,110.00	1,732,750.00
210402	Тээвэр, шатахуун	16,096,600.00	18,418,587.00
210403	Шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөр	2,661,779.20	1,884,569.06
210406	Бага үнэтэй, түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлс	7,894,488.00	3,895,700.00
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	12,249,200.00	307,000.00
210601	Багаж, техник, хэрэгсэл	0	307,000.00
210604	Урсгал засвар	12,249,200.00	0
2107	Томилолт, зочны зардал	3,706,300.00	7,894,500.00
210702	Дотоод албан томилолт	3,706,300.00	7,894,500.00
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	60,402,284.00	314,650,355.00

210801	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж	43,073,400.00	308,498,550.00
210803	Даатгалын үйлчилгээ	5,769,206.00	5,165,005.00
210804	Тээврийн хэрэгслийн татвар	333,500.00	272,100.00
210805	Тээврийн хэрэгслийн оношилгоо	132,000.00	121,000.00
210806	Мэдээлэл, технологийн үйлчилгээ	10,800,000.00	540,000.00
210807	Газрын төлбөр	294,178.00	53,700.00
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	14,149,540.00	13,310,600.00
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	14,149,540.00	13,310,600.00
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	4,232,302.72	48,705,803.23
2132	Бусад урсгал шилжүүлэг	1,586,400.00	17,755,200.00
213207	Тэтгэвэрт гарахад олгох нэг удаагийн мөнгөн тэтгэмж	0	17,355,200.00
213209	Нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшуулал	1,586,400.00	400,000.00
2133	Улсын төсвөөс олгосон санхүүжилт, шилжүүлэг	2,645,902.72	30,950,603.23
213303	Төвлөрүүлэх шилжүүлэг	2,645,902.72	7,272,613.23
213305	Нэмэлт санхүүжилт төвлөрүүлэх шилжүүлэг	0	23,677,990.00
III	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (III)=(I)-(II)	2,699,928.00	-28
V	ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН МӨНГӨН ЗАРДЛЫН ДҮН (V)	2,699,900.00	0
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	2,699,900.00	0
2200	Дотоод эх үүсвэрээр	2,699,900.00	0
225106	Биет ба биет бус хөрөнгө худалдан авсан зардал	2,699,900.00	0
VI	ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (VI)=(IV)-(V)	-2,699,900.00	0
VIII	НИЙТ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (VIII)=(III)+(VI)+(VII)	28	-28
101	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	0	28
20	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	28	0

2.4 Аудит хийсэн цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлтийн тайлан

/төгрөгөөр/

Код	Үзүүлэлт	Засгийн газрын оруулсан капитал	Дахин үнэлгээний нөөц	Хуримтлагдсан дүн	Засгийн газрын хувь оролцооны нийт дүн
1	2020 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	806,717,089.41	85,426,568.28	-612,679,589.89	279,464,067.80
2	Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын өөрчлөлт	0	0	0	0
3	Дахин илэрхийлсэн үлдэгдэл	806,717,089.41	85,426,568.28	-612,679,589.89	279,464,067.80
4	Өмчид гарсан өөрчлөлт	0	0	0	0
5	Тайлант үеийн үр дүн	0	0	66,652,115.60	66,652,115.60
6	2021 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	806,717,089.41	85,426,568.28	-546,027,474.29	346,116,183.40
7	2022 оны 1-р сарын 1-нээрх үлдэгдэл	806,717,089.41	85,426,568.28	-546,027,474.29	346,116,183.40
8	Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын өөрчлөлт	0	0	0	0
9	Дахин илэрхийлсэн үлдэгдэл	806,717,089.41	85,426,568.28	-546,027,474.29	346,116,183.40
10	Үндсэн хөрөнгийн өсөлт бууралт	0	0	0	0
11	Тайлант үеийн үр дүн	0	0	-86,546,979.85	-86,546,979.85
12	2022 оны 12-р сарын 31-наарх үлдэгдэл	806,717,089.41	85,426,568.28	-632,574,454.14	259,569,203.55

2.5 Аудит хийсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан

/төгрөгөөр/

Код	Үзүүлэлт	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Зөрүү	Хувь
II	НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	652,772,500.00	645,709,914.77	7,062,585.23	98.9
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	652,772,500.00	645,709,914.77	7,062,585.23	98.9
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	634,830,900.00	627,954,714.77	6,876,185.23	98.9
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	242,294,800.00	237,592,974.36	4,701,825.64	98.1
210101	Үндсэн цалин	186,149,100.00	177,033,509.73	9,115,590.27	95.1
210102	Нэмэгдэл	34,440,200.00	36,299,831.63	-1,859,631.63	105.4
210103	Унаа хоолны хөнгөлөлт	7,920,000.00	6,262,800.00	1,657,200.00	79.1
210104	Урамшуулал	13,785,500.00	17,996,833.00	-4,211,333.00	130.5
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	30,161,900.00	29,961,979.74	199,920.26	99.3
210201	Тэтгэврийн даатгал	20,830,100.00	21,176,300.12	-346,200.12	101.7
210202	Тэтгэмжийн даатгал	2,332,900.00	2,428,760.10	-95,860.10	104.1
210203	ҮОМШӨ-ний даатгал	1,866,400.00	1,882,528.14	-16,128.14	100.9
210204	Ажилгүйдлийн даатгал	466,600.00	406,762.88	59,837.12	87.2
210205	Эрүүл мэндийн даатгал	4,665,900.00	4,067,628.50	598,271.50	87.2
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	15,906,400.00	15,906,399.61	0.39	100.0
210301	Гэрэл, цахилгаан	2,452,700.00	1,445,216.61	1,007,483.39	58.9
210302	Түлш, халаалт	12,365,000.00	12,895,063.00	-530,063.00	104.3
210303	Цэвэр, бохир ус	1,088,700.00	1,566,120.00	-477,420.00	143.9
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	18,363,900.00	18,361,506.06	2,393.94	100.0
210401	Бичиг хэрэг	1,564,900.00	1,732,750.00	-167,850.00	110.7
210402	Тээвэр, шатахуун	10,855,900.00	10,848,487.00	7,413.00	99.9
210403	Шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөр	1,575,600.00	1,884,569.06	-308,969.06	119.6
210406	Бага үнэтэй, түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлс	4,367,500.00	3,895,700.00	471,800.00	89.2
2105	Нормативт зардал	235,300.00	0	235,300.00	0.0
210503	Нормын хувцас, зөөлөн эдлэл	235,300.00	0	235,300.00	0.0
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	316,200.00	307,000.00	9,200.00	97.1
210601	Багаж, техник, хэрэгсэл	316,200.00	307,000.00	9,200.00	97.1
2107	Томилолт, зочны зардал	3,374,500.00	3,374,500.00	0.00	100.0
210702	Дотоод албан томилолт	3,374,500.00	3,374,500.00	0.00	100.0
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	316,277,900.00	314,650,355.00	1,627,545.00	99.5
210801	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж	308,681,800.00	308,498,550.00	183,250.00	99.9
210802	Аудит, баталгаажуулалт, зэрэглэл тогтоох	420,200.00	0	420,200.00	0.0
210803	Даатгалын үйлчилгээ	6,030,900.00	5,165,005.00	865,895.00	85.6
210804	Тээврийн хэрэгслийн татвар	305,100.00	272,100.00	33,000.00	89.2
210805	Тээврийн хэрэгслийн оношилгоо	246,200.00	121,000.00	125,200.00	49.1
210806	Мэдээлэл, технологийн үйлчилгээ	540,000.00	540,000.00	0.00	100.0
210807	Газрын төлбөр	53,700.00	53,700.00	0.00	100.0
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	7,900,000.00	7,800,000.00	100,000.00	98.7
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	7,900,000.00	7,800,000.00	100,000.00	98.7
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	17,941,600.00	17,755,200.00	186,400.00	99.0

2132	Бусад урсгал шилжүүлэг	17,941,600.00	17,755,200.00	186,400.00	99.0
213207	Тэтгэвэрт гарахад олгох нэг удаагийн мөнгөн тэтгэмж	17,355,200.00	17,355,200.00	0.00	100.0
213209	Нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшуулал	586,400.00	400,000.00	186,400.00	68.2
III	ЗАРДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЭХ ҮҮСВЭР	652,772,500.00	652,982,500.00	-210,000.00	100.0
31	УЛСЫН ТӨСВӨӨС САНХҮҮЖИХ	652,772,500.00	652,772,500.00	0.00	100.0
310001	Улсын төсвөөс санхүүжих	652,772,500.00	652,772,500.00	0.00	100.0
35	ТӨСӨВТ БАЙГУУЛЛАГЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС	0	210,000.00	-210,000.00	
350002	Туслах үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	0	210,000.00	-210,000.00	
61	БАЙГУУЛЛАГЫН ТОО	1	1	0	100.0
610001	Төсвийн байгууллага	1	1	0	100.0
62	АЖИЛЛАГСДЫН ТОО	21	20	1	95.2
620001	Удирдах ажилтан	1	1	0	100.0
620002	Гүйцэтгэх ажилтан	16	15	1	93.8
620003	Үйлчлэх ажилтан	4	4	0	100.0

2.6 Аудит хийсэн нэмэлт төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан

Код	Үзүүлэлт	Гүйцэтгэл /төгрөгөөр/
II	НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	41,278,690.00
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	41,278,690.00
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	17,600,700.00
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	7,570,100.00
210402	Тээвэр, шатахуун	7,570,100.00
2107	Томилолт, зочны зардал	4,520,000.00
210702	Дотоод албан томилолт	4,520,000.00
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	5,510,600.00
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	5,510,600.00
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	23,677,990.00
2133	Олгосон санхүүжилт, шилжүүлэг	23,677,990.00
213305	Улсын төсвөөс олгосон санхүүжилт, нэмэлт санхүүжилтийн төвлөрүүлэг шилжүүлэг	23,677,990.00
I	ЗАРДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЭХ ҮҮСВЭР	41,278,690.00
1311	Нэмэлт санхүүжилтийн орлого	41,278,690.00
131103	ЗГНХ,ЗДНХөрөнгө,түүнтэй адилтгах ангилагдаагүй нөөц хөрөнгөөс тухайн төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	4,300,700.00
131104	Дээд шатны төсвийн захирагчийн төсөвт тусгагдсан төсвөөс доод шатны төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	13,300,000.00
131105	Төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон орлого	23,677,990.00

3. САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА

3.1 Байгууллага, түүний үйл ажиллагаа

Сэлэнгэ аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газар /цаашид Хүнс, хөдөө аж ахуйн газар гэх/ нь “Хүнс, газар тариалан, мал аж ахуй, жижиг дунд үйлдвэрлэлийн салбарын үр ашгийг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн эргэлтийг сайжруулах, дэвшилтэт техник, технологийн шинэчлэлийг хийн инновацыг нэвтрүүлэх, үйлдвэрлэлийг түүхий эдээр, хүн амыг эрүүл аюулгүй хүнсээр хангаж, эдийн засгийн үр ашигтай, өрсөлдөх чадвартай, байгаль орчинд ээлтэй хөдөө аж ахуйг хөгжүүлэхэд чиглэгдэнэ” гэсэн эрхэм зорилгыг тавьж ажиллажээ.

3.2 Байгууллагын гадаад, дотоод орчин

Тайлант хугацаанд байгууллагын үйл ажиллагаа, санхүү, нягтлан бодох бүртгэлд мөрддөг хууль, тогтоомж, бодлого журамд дараах өөрчлөлт орсон байна. Үүнд:

- Монгол Улсын 2022 оны Төсвийн тухай хуулиар төсөв, санхүүжилттэй холбоотой,
- Хөдөлмөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдсөн,
- Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийг Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсөн,
- Төрийн албаны тухай хуульд 2022 оны 04 дүгээр сарын 22, 07 дугаар сарын 05, 11 дугаар сарын 11-нд нэмэлт өөрчлөлт орсон,
- Засгийн газрын 2022 оны 03 дугаар сарын 09-ний өдрийн 107, 05 дугаар сарын 11-ний өдрийн 192 дугаар тогтоолоор “Үйлчилгээний албан тушаал эрхэлдэг төрийн албан хаагчийн цалингийн доод хэмжээ”-г шинэчлэн тогтоосон,
- Хоршоо хөгжүүлэх сангаас хөнгөлөлттэй зээл олгох, сонгон шалгаруулах, эргэн төлөгдөх, хяналт тавих журамд ХХААХҮ-ийн сайдын 2022 оны 07 дугаар сарын 26-ны А/243 тушаалаар журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан гэх мэт.

Байгууллагын удирдлагын хэрэгжүүлж буй дотоод хяналтаас төлөвлөлтийн үе шатанд аудитад хамааралтай хяналтыг авч үзэж, гүйцэтгэх үе шатанд хяналтын сорил гүйцэтгэсний үр дүнд дотоод хяналтын үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, хэрэгжилт үр нөлөөтэй байна.

Тайлант хугацаанд Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын санхүүгийн үйл ажиллагаанд дээд шатны байгууллагаас дотоод хяналт шалгалт хийгдээгүй байгаа тул дотоод аудитораас шууд туслалцаа авах шаардлагагүй гэж үзлээ.

Дотоод аудитын чиг үүрэг, түүний гүйцэтгэсэн ажлын найдвартай байдлын талаар ойлголт олж авснаар дотоод аудитын гүйцэтгэсэн ажлыг аудитад ашиглах, дотоод аудитораас шууд туслалцаа авах шаардлагагүй гэж үзлээ.

3.3 Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал

Санхүүгийн тайланг бүх материаллаг зүйлсийн хувьд холбогдох санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлалын дагуу бэлтгэсэн эсэх талаар аудитор дүгнэлтээ илэрхийлснээр санхүүгийн тайлангийн зорилтот хэрэглэгчдийн зүгээс үзүүлэх итгэл үнэмшлийн хэмжээг нэмэгдүүлэхэд санхүүгийн тайлангийн аудитын зорилго оршино.

Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын 2022 оны санхүүгийн тайлан дахь ажил гүйлгээг аккрузал сууриар хөтөлж, нийтлэг зорилготой, үнэн зөв толилуулгын үзэл баримтлалын дагуу бэлтгэсэн байна.

Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайдын 2019 оны 11 дүгээр сарын 04-ний өдрийн А/385 дугаар тушаалаар хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарын төсвийн байгууллагуудын хэмжээнд мөрдөгдөх нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичгийг баталсан байна.

Тус байгууллагын мөрдөж байгаа Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичиг нь холбогдох хууль тогтоомж, нягтлан бодох бүртгэлийн стандартад нийцсэн тус байгууллагын үйл ажиллагааны онцлогт тохирсон байна.

3.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлого, толилуулгад гарсан өөрчлөлтүүд

Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын 2022 оны санхүүгийн тайланг Сангийн сайдын 2006 оны 388 дугаар тушаалаар баталсан “Төсөвт байгууллагад мөрдөх нягтлан бодох бүртгэлийн дансны заавар”-ын дагуу бэлтгэсэн байна.

Тайлант хугацаанд нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогод өөрчлөлт ороогүй байна.

Тайлант оны жилийн эцсийн санхүүгийн байдлын тайлангаарх нийт хөрөнгийн дүн өмнөх оноос 84,473.0 мянган төгрөгөөр буюу 76.6 хувиар буурсан байна.

Хүснэгт 1. Санхүүгийн байдлын тайлангийн үзүүлэлт

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	/мянган төгрөгөөр/
			Өөрчлөлт
Б	1	2	3=2-1
Авлага	15,691.6	26,118.5	10,426.9
Урьдчилгаа	7,200.0	-	(7,200.0)
Бараа материал	30,540.8	10,157.5	(20,383.3)
Үндсэн хөрөнгө	308,375.4	241,058.8	(67,316.6)
Нийт хөрөнгө	361,807.8	277,334.8	(84,473.0)
Өр төлбөр	15,691.6	17,765.6	2,074.0
Засгийн газрын хувь оролцоо /Эздийн өмч/	346,116.2	259,569.20	(86,547.0)
Өр төлбөр ба цэвэр хөрөнгө/өмчийн дүн	361,807.8	277,334.8	(84,473.0)

Авлага дансны үлдэгдэл 10,426.9 мянган төгрөгөөр нэмэгдсэн нь ХХААХҮЯ-аас олгосон 34,104.9 мянган төгрөгийн хүнсний ногооны үрийг аж ахуйн нэгж, иргэдэд хөнгөлөлттэй үнээр олгож, 23,677.9 мянган төгрөгийн авлагыг барагдуулсан

бол зарим аж ахуйн нэгж, иргэдийн хүнсний ногооны үрийн төлбөр төлөгдөөгүй үлдэгдэлтэй тайлагнагдсанаас шалтгаалсан байна.

2021 оны эцэст “Даталанд технологи” ХХК-тай байгуулсан гэрээний дагуу төсвийн хяналтын нэгдсэн orengov.mn программын үйлчилгээний хөлсөнд 7,200.0 мянган төгрөгийг төлснөөр урьдчилж гарсан зардлын үлдэгдэлтэй тайлагдсан бол тайлант онд гэрээт ажлыг хэрэгжүүлсэн байна.

Бараа материалын дансны үлдэгдэл 10,157.5 мянган төгрөг болж 20,383.3 мянган төгрөгөөр буурсан нь төсвийн хөрөнгөөр 30,891.7 мянган төгрөгийн бараа материал худалдан авч, ХХААХҮЯ-аас 198,629.3 мянган төгрөгийн хүнсний ногооны үрийг шилжүүлэн авсан болон 249,904.3 мянган төгрөгийн бараа материалыг зарцуулснаас шалтгаалсан байна.

Үндсэн хөрөнгө дансны үлдэгдэл */анхны өртгөөр/* 610,362.6 мянган төгрөг болж 16,274.4 мянган төгрөгөөр өссөн нь ХХААХҮЯ-аас 16,274.4 мянган төгрөгийн тоног төхөөрөмжийг балансаас балансад шилжүүлэн авснаас шалтгаалсан байна.

Тайлант оны эхэнд ХААДС-д өгөх хүнсний ногооны үрийн 15,691.6 мянган төгрөгийн өр төлбөртэй байсан бол тайлант онд санхүүжилт хүрэлцээгүйгээс “Сэлэнгэ энерго” ОНӨААТҮГ-т дулааны 2,074.0 мянган төгрөгийн өглөг нэмэгдсэнээр нийт 17,765.6 мянган төгрөгийн өр төлбөртэй тайлагнагдсан байна.

Засгийн газрын оролцоо дансны үлдэгдэл 259,569.2 мянган төгрөг болж 86,547.0 мянган төгрөгөөр буурсан нь тайлант үеийн үр дүнгээс шалтгаалсан байна.

3.5 Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл, нэмэлт төсөв

Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1-д заасны дагуу төсвийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, тайлагнахад эрх бүхий байгууллага, төсвийн захирагч нь тус хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д заасан төсвийн зарчмыг мөрдлөг болгож, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

3.5.1 Төсвийн төлөвлөлт

Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын 2022 оны төсвийн төсөлд зардлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэр болон нийт зарлагыг 987,441.8 мянган төгрөгөөр тооцон төлөвлөж, дээд шатны төсвийн захирагчид хүргүүлсэн байна.

Төсвийн төслийн саналаас нийт 657,224.7 мянган төгрөгөөр бууруулж, 330,217.1 мянган төгрөгөөр баталсан байна. Үүнд:

- Цалингийн зардлыг 34,061.7 мянган төгрөгөөр,
- Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн зардлыг 4,257.6 мянган төгрөгөөр,
- Байр ашиглалттай холбоотой зардлыг 5,371.3 мянган төгрөгөөр,
- Хангамж, бараа материалын зардлыг 14,218.4 мянган төгрөгөөр,
- Нормативт зардлыг 2,464.7 мянган төгрөгөөр,
- Эд хогшил, урсгал засварын зардлыг 62,433.8 мянган төгрөгөөр,
- Албан томилолтын зардлыг 9,565.8 мянган төгрөгөөр,

- Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээний зардлыг 13,845.7 мянган төгрөгөөр,
- Бараа, ажил үйлчилгээний бусад зардлыг 9,242.2 мянган төгрөгөөр,
- Нэг удаагийн тэтгэмж, урамшууллын зардлыг 1,913.5 мянган төгрөгөөр,
- Хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага хийх зардлыг 20,000.0 мянган төгрөгөөр,
- Мал аж ахуйг болон газар тариаланг хөгжүүлэх хөтөлбөрийн зардлыг 479,850.0 мянган төгрөгөөр тус тус бууруулсан байна.

3.5.2 Төсвийн гүйцэтгэл

Тайлант онд дараах зардлуудад төсвийн зохицуулалт хийж 652,772.5 мянган төгрөгөөр эцэслэн баталсан байна. Үүнд:

- Үржлийн малд үзлэг, ангилалт хийх, ашиг шимийн үзүүлэлтийг тогтоох, цөм сүрэг бүрдүүлэх, баталгаажуулах зэрэг ажлыг зохион байгуулах зардлыг 286,077.0 мянган төгрөгөөр,
- Өвөлжилтийн бэлтгэл ажлыг хангахад зориулсан зардлыг 6,000.0 мянган төгрөгөөр,
- Цалин хөлс, нэмэгдэл урамшуулал, НДШ-ийн зардлыг 13,766.8 мянган төгрөгөөр,
- Байр ашиглалттай холбоотой зардлыг 3,668.2 мянган төгрөгөөр,
- Хангамжийн материалын зардлыг 4,088.3 мянган төгрөгөөр,
- Албан томилолтын зардлыг 2,235.3 мянган төгрөгөөр,
- Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний зардлыг 14,577.5 мянган төгрөгөөр тус тус нэмэгдүүлэн,
- Бараа үйлчилгээний бусад зардлыг 7,857.8 мянган төгрөгөөр бууруулсан зэрэг.

Төсвийн захирагчийн хэрэгжүүлэх 4 хөтөлбөрийн 5 арга хэмжээний 652,772.5 мянган төгрөгийг улсын төсвөөс санхүүжүүлэхээр төлөвлөж, гүйцэтгэлээр улсын төсвөөс 652,772.5 мянган төгрөгийн санхүүжилт олгосон байна.

Төсвийн нийт зардлын гүйцэтгэл 645,709.9 мянган төгрөг буюу 98.9 хувьтай байгаа нь орон тоо дутуу ажилласнаас шалтгаалан цалин хөлс, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн зардал 4,901.7 мянган төгрөгөөр, бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамжийн зардал 1,627.5 мянган төгрөгөөр тус тус хэмнэгдсэнээс голлон шалтгаалсан байна.

Хүснэгт 2. Хөтөлбөр, арга хэмжээний төлөвлөгөө, гүйцэтгэл

д/д	Хөтөлбөр, арга хэмжээ	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	/мянган төгрөгөөр/	
				Зөрүү	Биелэлт
1	Мал аж ахуйг хөгжүүлэх	286,077.1	286,077.0	0.5	100.0
2	Газар тариалан хөгжүүлэх	6,000.0	6,000.0	-	100.0
3	Хөдөө аж ахуй, газар тариалангийн бодлого	341,153.8	334,277.7	6,876.1	97.9
4	Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих	1,600.0	1,600.0	-	100.0
5	Ажил олгогчоос олгох тэтгэмж	17,941.6	17,755.2	186.4	98.9
	Дүн	652,772.5	645,709.9	7,062.6	98.9

Батлагдсан төсөв, гүйцэтгэл, түүний хэтрэлт, хэмнэлтийг орлого, зардлын зүйл тус бүрээр энэ тайлангийн 2.5-д харуулав.

3.5.3 Нэмэлт төсөв

Төсвийн тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.2-т “Нэмэлт төсөв, түүнтэй холбогдсон үйл ажиллагаа нь төсвийн нэгэн адил санхүүгийн болон төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн бүрэлдэхүүн хэсэг байна” гэж заасны дагуу байгууллага нэмэлт санхүүжилтийн тайлан гаргах үүрэгтэй.

Тайлант онд тус газрын нэмэлт санхүүжилтийн 100130019401 тоот дансанд нийт 41,278.7 мянган төгрөгийн дараах орлогуудыг төвлөрүүлж, 17,600.7 мянган төгрөгийг зориулалтын дагуу зарцуулан, 23,678.0 мянган төгрөгийг татан төвлөрүүлжээ. Үүнд:

- Иргэд, аж ахуйн нэгжээс хүнсний ногооны үрийн 23,678.0 мянган төгрөгийг,
- Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн газраас хоршооны хөгжлийг дэмжих жилийн хүрээнд уг ажлыг сурталчлан таниулах зардалд 2,300.0 мянган төгрөгийг,
- Хөдөө аж ахуйн биржтэй байгуулсан гэрээний дагуу сумдын хоршоологчдын үйл ажиллагааг өргөжүүлэх, малчид хоршоодод сургалт зохион байгуулахад зориулан 8,000.0 мянган төгрөгийг,
- ХААДС-аас сумдын ургацын явц, мэдээтэй танилцахад зориулан шатахууны зардалд 3,000.0 мянган төгрөгийг,
- Засаг даргын нөөц хөрөнгөөс төвийн бүсийн аварга шалгаруулах ажил мэргэжлийн уралдаанд аймгийн тогоочдыг дэмжин оролцуулахад зориулан 2,860.7 мянган төгрөгийг, сумдад тариалангийн газрын тооллогыг зохион байгуулахад зориулан томилолтын зардалд 1,440.0 мянган төгрөг зэрэг.

Нэмэлт төсвийн орлого, зардлын зүйл тус бүрээр энэ тайлангийн 2.6-д харуулав.

4. АУДИТЫН ТАЙЛАН

4.1 Ерөнхий зүйл

Төрийн аудитын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1-д “Төрийн аудитын байгууллага аудитын дүнд үндэслэн дүгнэлт, зөвлөмж бүхий аудитын тайлан гаргана.” гэж заасны дагуу Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн санхүүгийн тайлангийн аудитын тайланг танилцуулж байна.

Аудитын тайланд аудит хийгдэх байгууллага, түүний орчин, аудитад хамааралтай дотоод хяналт, нягтлан бодох бүртгэл, санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал, аудитаар илрүүлсэн буруу илэрхийлэл, түүнийг шийдвэрлэсэн байдал, дараагийн аудитаар анхаарах асуудал болон аудиторовын дүгнэлт, дүгнэлтийн үндэслэлийг хураангуйлан толилуулав. Мөн нягтлан бодох бүртгэлтэй холбоотой өгсөн зөвлөмжийг тусгасан болно.

Аудитыг Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газрын аудитор Б.Наранцэцэг гүйцэтгэж, хяналтыг аудитын менежер Б.Батмөнх, дарга, тэргүүлэх аудитор Ч.Энхтуяа нар тус тус хэрэгжүүлсэн.

Хүнс, хөдөө аж ахуйн газар нь 2022 оны санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газарт 2023 оны 01 дүгээр сарын 25-ны өдрийн 14 дүгээр албан бичгээр ирүүлсэн байна.

4.2 Материаллаг байдал

Төлөвлөлтийн болон гүйцэтгэлийн материаллаг байдлыг АДБОУС 2320 дагуу тодорхойлсон бөгөөд материаллаг байдлын суурь үзүүлэлтээр санхүүгийн үр дүнгийн тайлангийн нийт зардлыг сонгож, материаллаг буруу илэрхийллийн эрсдэл “дунд” гэж үнэллээ.

Төлөвлөлтийн материаллаг байдлыг 2021 оны санхүүгийн үр дүнгийн тайлангийн нийт зардлын 468,592.8 мянган төгрөгөөс 1.0 хувиар буюу 4,685.9 мянган төгрөгөөр тогтоосныг аудитын явцад дахин хянаж шинэчлэн тогтоох шаардлагагүй гэж үзсэн.

4.3 Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилт

Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбоотойгоор дээд шатны төсвийн захирагчийн буюу ХХААХҮЯ-ны 2022 оны 06 дугаар сарын 15-ны өдрийн “Төрийн хэмнэлтийн горимыг мөрдөж ажиллах тухай” 01 дүгээр албан даалгавар өгөгдсөн бөгөөд дараах зардлуудыг хэмнэсэн байна. Үүнд:

- Аудит, баталгаажуулалт, зэрэглэл тогтоох зардлыг 420.2 мянган төгрөгөөр,
- Нормын хувцас, зөөлөн эдлэл худалдан авах зардлыг 235.3 мянган төгрөгөөр,
- Бага үнэтэй, түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлс худалдан авах зардлыг 471.8 мянган төгрөгөөр,
- Даатгалын үйлчилгээний зардлыг 865.9 мянган төгрөгөөр,
- Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамжийн зардлыг 183.3 мянган төгрөгөөр зэрэг.

4.4 Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал

АДБОУС 4000.16-д нийцлийн аудитыг санхүүгийн тайлангийн аудиттай хослуулан хийх тохиолдолд аудитор аль стандартыг дагаж мөрдөхийг үнэлэх, нийцлийн асуудлын талаарх дүгнэлтийг санхүүгийн тайланд өгөх аудиторын дүгнэлтээс тусад нь салгах хэрэгтэй гэж заасан байна.

4.4.1 Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт

Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Засгийн газрын 2016 оны 29 дүгээр тогтоолоор баталсан “Шилэн дансны цахим хуудсанд тавих мэдээллийн агуулга, нийтлэг стандартыг тогтоох журам”-ын заалтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор www.shilendans.gov.mn цахим хуудсанд холбогдох мэдээллийг оруулсан байх үүрэгтэй.

Тайлант хугацаанд Хүнс, хөдөө аж ахуйн газар нь мэдээлбэл зохих 20 нэр төрлийн 149 мэдээллээс 98 мэдээллийг хугацаанд нь бүрэн мэдээлж, 51 мэдээллийг хугацаа хоцроож мэдээлсэн байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Шилэн дансны тухай хуулийг хэрэгжүүлэн ажиллах зөвлөмж өглөө.

Нийцсэн бөгөөд зохистой байх батламж мэдэгдлийн түвшинд хэрэгжүүлсэн горим сорилд үндэслэн шилэн дансанд байршуулсан мэдээлэл нь шилэн дансны тухай хууль тогтоомжийн холбогдох заалттай нийцээгүй гэж дүгнэлээ.

4.5 Завсрын аудитын үр дүн, өмнөх зөвлөмжийн хэрэгжилт

4.5.1 Завсрын аудитын талаар

Дарга, тэргүүлэх аудиторын 2022 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдрийн 143 дугаар “Санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийх тухай” албан бичгийг хүргүүлсэн бөгөөд тус байгууллагын 2022 оны 03 дугаар улирлын санхүүгийн тайланд хийсэн завсрын үеийн санхүүгийн тайлангийн аудитын явцад дараах залруулгуудыг хийлээ. Үүнд:

- Шилэн дансанд мэдээлбэл зохих 20 мэдээллийг мэдээлээгүй зөрчлийг залруулж, холбогдох мэдээллийг нөхөн байршуулсан,
- Бараа материалын шинж чанартай 242.0 мянган төгрөгийн хөрөнгийг үндсэн хөрөнгийн дансанд ангилал буруу бүртгэсэн,
- Бараа материал болон мөнгөн гүйлгээний дансны нийт 3,255.0 мянган төгрөгийн зарцуулалтыг зардлын эдийн засгийн ангилал буруу бүртгэсэн зэрэг.

4.5.2 Өмнөх аудитын мөрөөр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний үр дүн

Өмнөх оны санхүүгийн тайлангийн аудитаар 38,160.4 мянган төгрөгийн бараа материалын худалдан авалтыг холбогдох үзүүлэлтүүдийг тусгасан төлбөрийн баримтаар баталгаажуулаагүй, цахим системд шивэгдээгүй зөрчилд зөвлөмж өгөгдсөн байна. Албан шаардлага, зөвлөмжийн биелэлтийг аудитаар дахин хянахад 50.0 хувийн хэрэгжилттэй байна.

Хүснэгт 3. Төлбөрийн акт, албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилт

/мянган төгрөгөөр/

Үзүүлэлт	Өмнөх аудитын үзүүлэлт		Биелэлт		
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Хувь
Албан шаардлага	1	900.0	1	900.0	100.0
Зөвлөмж	1	38,160.4			
Нийт дүн	2	39,060.4	1	900.0	50.0

Өмнөх онд өгөгдсөн бараа материалын худалдан авалтыг холбогдох үзүүлэлтүүдийг тусгасан төлбөрийн баримтаар баталгаажуулаагүй, цахим системд шивэгдээгүй зөрчилд өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэлгүйгээр тайлант онд давтан гаргасан тул МУЕА-ын 2020 оны А/95 дугаар тушаалаар баталсан “Албан

шаардлага өгөх, төлбөрийн акт тогтоох” журмын 4.2.1 дэх “Албан шаардлага өгөхөд дараах нийтлэг үндэслэлийг харгалзана”, 4.2.1.10: “Аудитаар илэрсэн алдаа, зөрчил түүнийг арилгахаар өгсөн зөвлөмжийг хугацаанд нь хэрэгжүүлээгүй бол” гэсэн заалтын дагуу албан шаардлага хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

4.6 Дараагийн аудитаар анхаарах асуудал

ХХААХҮЯ, ХААДС-аас иргэн, аж ахуйн нэгжүүдэд эргэн төлөгдөх нөхцөлөөр 2021-2022 онуудад олгосон хүнсний ногооны үрийн тооцоолол тодорхой бус авлагыг барагдуулах үр нөлөө бүхий арга хэмжээ аваагүйгээс ХААДС-д 15,691.6 мянган төгрөгийн өр төлбөртэй тайлагнагдсан байна. Иймд дээрх хүнсний ногооны тооцоолол, авлага, өр төлбөрийн барагдуулалтыг дараагийн аудитаар тодорхой авч үзэх нь зүйтэй.

5. АУДИТЫН ИЛРҮҮЛЭЛТ

Аудитаар нягтлан бодох бүртгэлтэй холбоотой нийт 174,570.2 мянган төгрөгийн алдаа¹ илэрснийг аудитын явцад залрууллаа. Үүнд:

- Үндсэн санхүүжилтийн дансны 7,272.6 мянган төгрөгийн төвлөрүүлэг шилжүүлгийн дансны ангиллыг буруу бүртгэж, үр дүнг дутуу илэрхийлсэн,
- Ногооны үрийн хөнгөлөлтийн 136,419.7 мянган төгрөгийн үнэ төлбөргүй гарсан зардлыг үндсэн хөрөнгө худалдсаны гарз дансанд буруу бүртгэсэн,
- Өмнөх жилд orengov.mn программын үйлчилгээний хөлсөнд урьдчилан төлсөн 7,200.0 мянган төгрөгийн урьдчилж гарсан зардлыг тайлант онд зардлаар хүлээн зөвшөөрөөгүй,
- Үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон ногооны үрийн авлагын эргэн төлөлтийн 23,677.9 мянган төгрөгийн орлогыг туслах үйл ажиллагааны орлого дансанд буруу бүртгэсэн,

Аудитаар нийт 5,002.4 мянган төгрөгийн зөрчил² илэрснээс 450.0 мянган төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоож, 4,207.8 мянган төгрөгийн албан шаардлага хүргүүлж, зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх 344.6 мянган төгрөгийн 4 зөвлөмж өгсөн.

5.1 Төлбөрийн акт

5.1.1 Үржлийн шилмэл сүрэг хоршоонд малын үзлэг ангилалтын ажлын санхүүжилтийг гэрээний үнийн дүнгээс **450.0** мянган төгрөгөөр илүү тооцож олгосон байна. Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4.1 дэх “Төсвийг үр ашигтай, хэмнэлттэй байхаар төлөвлөж, зарцуулах”, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.2-т “Ерөнхий нягтлан бодогч дараах үүрэг хүлээнэ: 20.2.5-д “дансны өглөг, авлага ба төлбөрийн тооцоог хянах, ажил,

¹ Хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хууль тогтоомжид харшлах байгууллага, түүний удирдлага, байгууллагад ажилладаг бусад хувь хүний санаатай болон санамсаргүй үйлдэл, эс үйлдэл.

гүйлгээг гарахаас нь өмнө хянан, баталгаажуулах” гэсэн заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Илүү олгосон санхүүжилтийг нөхөн төлүүлэх төлбөрийн акт тогтоох.

5.2 Албан шаардлага

5.2.2 Өмнөх аудитаар өгсөн төлбөрийн цахим баримтыг үндэслэн ажил гүйлгээг гүйцэтгэж, бүртгэж байх гэсэн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэлгүйгээр тайлант онд төлбөрийн цахим баримтаар баталгаажуулаагүй **4,207.8** мянган төгрөгийн худалдан авалтыг гүйцэтгэж, бүртгэсэн буюу зөрчлийг давтан гаргасан байна. Энэ нь Татварын ерөнхий хуулийн 28 дугаар зүйл 28.5-д “Татвар төлөгч борлуулалт хийх тухай бүрд хэрэглэгчийн системээс дахин давтагдашгүй дугаар бүхий төлбөрийн баримтыг хэвлэж өгөх, эсхүл цахимаар илгээх үүрэгтэй”, Сангийн сайдын 2017 оны 347 дугаар тушаал 1 дүгээр хавсралтын 6.5-д “Төлбөрийн баримт нь бараа, ажил, үйлчилгээний төлбөр, тооцоо хийгдсэнийг нотлох анхан шатны цаасан болон цахим баримт юм ...” гэж заасныг тус тус зөрчсөн байна.

Шийдвэрлэсэн нь: МУЕА-ын 2020 оны А/95 дугаар тушаалаар баталсан “Албан шаардлага өгөх, төлбөрийн акт тогтоох” журмын 4.2.1 дэх “Албан шаардлага өгөхөд дараах нийтлэг үндэслэлийг харгалзана”, 4.2.1.10: “Аудитаар илэрсэн алдаа, зөрчил түүнийг арилгахаар өгсөн зөвлөмжийг хугацаанд нь хэрэгжүүлээгүй бол” гэсэн заалтын дагуу албан шаардлага хүргүүлэх.

5.3 Зөвлөмж

Цаашид анхаарвал зохих асуудлыг тэргүүлэх ач холбогдлын дарааллаар эрэмбэлэн харуулав. Үүнд:

5.3.1 Авлагын данстай холбоотой асуудал

Илрүүлэлт: ХХААХҮЯ болон ХААДС-аас аж ахуйн нэгж, иргэдэд хөнгөлөлттэй үнээр олгосон хүнсний ногооны үрийн тооцооллыг хянаагүй, авлагыг барагдуулах үр дүн бүхий арга хэмжээ аваагүй байгаа нь авлага төлөгдөхгүй байх эрсдэлийг үүсгэж байна. Энэ нь Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.2-т “Ерөнхий нягтлан бодогч дараах үүрэг хүлээнэ: 20.2.5-д “дансны өглөг, авлага ба төлбөрийн тооцоог хянах, ажил, гүйлгээг гарахаас нь өмнө хянан, баталгаажуулах” гэсэн заалтыг зөрчсөн байна.

Өгсөн зөвлөмж: Эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй олгосон үрийн тооцооллыг дахин хянаж, авлагыг барагдуулах үр нөлөө бүхий арга хэмжээ авах.

5.3.2 Үндсэн хөрөнгийн бүртгэлтэй холбоотой асуудал

Илрүүлэлт: Үндсэн хөрөнгөд бүртгэлтэй 2 нэр төрлийн тоног төхөөрөмжийн ашиглалтын хугацааг тогтоож, элэгдлийн зардлыг тооцоогүй, ашиглалтын хугацаа дуусаж, элэгдлээрээ анхны өртгөө бүрэн нөхсөн боловч цаашид ашиглагдаж байгаа 20 нэр төрлийн хөрөнгийг бодит үнэ цэнээр нь үнэлж бүртгээгүй, шинэчлэн тогтоох саналыг холбогдох газарт хүргүүлж, шийдвэрлүүлээгүй байна. Энэ нь Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1 дэх “Анхан шатны баримт нь нягтлан бодох бүртгэл хөтлөх, санхүүгийн тайлан, мэдээллийг үнэн зөв

гаргах үндэслэл болно”, НБББББ-ийн “Үндсэн хөрөнгийн бүртгэлийн 5.4.7 дахь “Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл тооцох”, ТӨБЗГ-ын 2019 оны 271 дүгээр тогтоолоор баталсан “Төрийн болон орон нутгийн өмчид эд хөрөнгө олж авах, бүртгэх, данснаас хасах, шилжүүлэх журам”-ын 7 дугаар зүйлийн 7.1-д “Төрийн өмчит хуулийн этгээд нь эзэмшилдээ байгаа илүүдэл эд хөрөнгө болон элэгдэл хорогдлын шимтгэлээрээ анхны үнийг нөхсөн, түүнчлэн нөхөөгүй боловч гэмтэж засаж сэлбээд өөр зориулалтаар ашиглаж болох эд хөрөнгийн ашиглалтын хугацаа болон үнийг шинэчлэн тогтоох саналыг бэлтгэн ТӨБЗГ-т ирүүлж шийдвэрлүүлнэ” гэсэн заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

Өгсөн зөвлөмж: Үндсэн хөрөнгөд бүртгэлтэй 2 нэр төрлийн хөрөнгийн ашиглалтын хугацааг тогтоож, элэгдлийн зардлыг тооцох, элэгдлээрээ анхны өртгөө нөхсөн, ашиглаж байгаа хөрөнгийн ашиглах хугацаа, үнийг шинэчлэн тогтоох саналыг бэлтгэн, холбогдох газарт хүргүүлэн шийдвэрлүүлэх.

5.3.3 Нэмэгдэл цалинтай холбоотой асуудал

5.3.3.1 Илрүүлэлт: Тайлант онд “Нэмэгдэл хөлс тооцож олгох хуудас”-аар гүйцэтгэсэн ажлыг тодорхой тусгалгүйгээр аймгийн Засаг даргаас өгсөн чиглэлийн дагуу өргөдөл гомдлыг хууль тогтоомжийн хүрээнд судлан үзэж, шуурхай шийдвэрлэх ажлын хэсэгт ажилласан гэх үндэслэлээр илүү цагийн хөлсөнд 6 албан хаагчид нийт 344.6 мянган төгрөгийг олгосон байна. Энэ нь Засгийн газрын 2018 оны 382 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан “Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчид нэмэгдэл хөлс олгох журам”-ын 3.4 дэх “Төрийн албан хаагчид нэмэгдэл хөлс олгох журмын хавсралт хүснэгтийн үндэслэл хэсэгт 1.4.1-1.4.4, 1.5.1-1.5.2-т зааснаас тохирохыг сонгож бөглөнө. Ажлын товч агуулга гэсэн хэсэгт нэмэгдэл хөлс тооцох цагт гүйцэтгэсэн ажлын товч агуулгыг үндэслэл бүрээр бичнэ.” гэж заасныг зөрчсөн байна.

Өгсөн зөвлөмж: Илүү цагийн нэмэгдэл хөлсийг “Нэмэгдэл хөлс тооцож олгох хуудас”-аар гүйцэтгэсэн ажил тус бүрээр бичиж тайлагнаж байх.

5.3.3.2 Илрүүлэлт: Төрийн үйлчилгээний албан хаагчдын ур чадварын нэмэгдлийг ажлын үр дүнг шалгуур үзүүлэлтийн дагуу дүгнэж бус оны эхэнд тушаал гаргаж, бүтэн жилийн турш олгож ирсэн байна. Энэ нь Засгийн газрын 2018 оны 382 дугаар тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан Төрийн үйлчилгээний албан хаагчид ур чадварын нэмэгдэл олгох нийтлэг журмын 3-д “Төрийн үйлчилгээний байгууллагын... албан хаагчид төрийн үйлчилгээний албан тушаал эрхэлж байх хугацаанд нь ур чадварын нэмэгдэл олгох асуудлыг энэ журмын 4-т заасан шалгуур үзүүлэлтийн дагуу ... тооцож, сар бүр олгоно” гэж заасныг зөрчсөн байна.

Өгсөн зөвлөмж: Төрийн үйлчилгээний албан хаагчдын ур чадварын нэмэгдлийг ажлын үр дүнг шалгуур үзүүлэлтийн дагуу улирлаар дүгнэж, сар бүр олгож байх.

Дээрх зөвлөмжийн биелэлтийг Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газарт 2023 оны 06 дугаар сарын 01-ний өдрийн дотор ирүүлнэ үү.

Аудитын явцад бидэнтэй хамтран ажилласан холбогдох ажилтнуудад талархал илэрхийлье.

6. АУДИТААР ИЛЭРСЭН БУРУУ ИЛЭРХИЙЛЛИЙН НЭГТГЭЛ

Санхүүгийн тайлангийн аудитын алдааны нэгтгэл

/мянган төгрөгөөр/

Алдааны товч утга	Нийт алдаа		Мэдээллийг тусгахгүй орхигдуулсан		Буруу тусган илэрхийлсэн		Үүнээс				Зөвлөмж	
							Залруулсан		Залруулаагүй			
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
Санхүүгийн үр дүнг дутуу илэрхийлсэн	1	7,272.6			1	7,272.6	1	7,272.6				
Үнэ төлбөргүй гарсан зардлын дансны ангилал буруу бүртгэсэн	1	136,419.7			1	136,419.7	1	136,419.7				
Урьдчилж гарсан зардлыг тайлант онд зардлаар хүлээн зөвшөөрөөгүй	1	7,200.0			1	7,200.0	1	7,200.0				
Орлогын дансны ангиллыг буруу бүртгэсэн	1	23,677.9			1	23,677.9	1	23,677.9				
Дүн	4	174,570.2			4	174,570.2	4	174,570.2				

Санхүүгийн тайлангийн аудитын зөрчлийн нэгтгэл

/мянган төгрөгөөр/

Зөрчлийн товч утга	Нийт зөрчил		Төлбөрийн акт		Албан шаардлага		Зөвлөмж		Хариуцлага тооцуулах албан шаардлага	Хууль, хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн асуудал	
										Тоо	Дүн
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Албан тушаалтны тоо	Тоо
Гэрээний үнийн дүнгээс илүү санхүүжилт олгосон	1	450.0	1	450.0							
Өмнөх онд өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэлгүйгээр тайлант онд давтан гаргасан	1	4,207.8			1	4,207.8					
Ногооны үрийн тооцооллыг хянаагүй	1						1				
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл тооцоогүй, хөрөнгийг дахин үнэлээгүй	1						1				

Илүү цагийн хөлсийг батлагдсан маягтаар олгоогүй.	1	344.6					1	344.6			
Үр дүн, шалгуур үзүүлэлтийн дагуу ур чадварын нэмэгдлийг олгоогүй.	1						1				
Нийт дүн	6	5,002.4	1	450.0	1	4,207.8	4	344.6			

Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал

Зөрчлийн товч утга	Нийт зөрчил		Үүнээс					
			Төлбөрийн акт		Албан шаардлага		Зөвлөмж	
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой зөрчил								
Хугацаа хоцроож мэдээлсэн	51							51
Дүн	51							51
Бусад хууль тогтоомжтой холбоотой зөрчил								
Дүн								
Нийт дүн	51							51